

Dobrányi Géza

Dobrányi Géza 1921. március 1-én született Egerben. Édesapja Eger város főbírája volt. Három fia közül Géza volt a legidősebb, később Zoltán a tanári, László szintén a mérnöki pályát választotta. Dobrányi Géza fényképezéssel már ifjú éveiben is foglalatostkodott, 1937-ben, a cserkészéletet bemutató felvételeivel el is nyerte a Magyar Cserkészszövetség pályadíját. Középkorúként pedig általában tájképeket készített Leica, illetve élete utolsó harmadában Nikon F2 típusú fényképezőgépével.

Az érettségi után, — amit a cisztercita rend által vezetett egri főgimnáziumban szerzett 1939-ben —, beiratkozott a József Nádor Műegyetemre (ma Budapesti Műszaki Egyetem). Bár vallási iskolában érettségizett, nem volt vallásos. Vegyészmérnöki diplomáját 1943-ban vehette át. Átnézve bizonyítványait: csak jeles osztályzatot találhatunk bennük. Neves tanárai (Lányi Kálmán, Náray-Szabó István, Planck Jenő, Varga József) közül leginkább Zemplén Géza professzor volt rá nagy hatással, aki a szerves kémia területén kalauzolta diákjait. Már az egyetemi évek utolsó hónapjaiban munkába állt a Chinoin gyárban. 1948-ban, mint a Chemia III. üzemrész vezető-helyettese dolgozott.

Az ötvenes évek elején a magyar fotó- és filmipar nagy változásokon ment keresztül. Egyrészt, a Kodak már nem látta biztosítva kelet-európai üzemének működőképességét, így váci leányüzemét feladta. A szocialista vállalat (Forte) hozzáfogott termékválasztékának bővítéséhez. Ehhez az is hozzásegítette, hogy a Szövetséges Hatalmak nyilvánosságra hozták a német ipar gyártási titkait. Így jutott Magyarországra az Agfa fekete-fehér és színes fotóanyagok előállítására vonatkozó teljes gyártástechnológiája és kidolgozásmódja. Az új technológiát Vácott, Fári László és kutatócsoportja indította el, aki a Chinoin vegyészmérnöke volt, s Dobrányi Géza felettese. Másrészt Dobrányi Géza feladata lett a Magyar Filmlaboratóriumban megkezdődött színesfilm-kidolgozás bevezetése. Színes nyersanyagra már korábban is forgattak hazánkban, a Beszélő köntös című film (1943) utolsó negyed óráját, de azt az Agfa-color anyagot Berlinben laborálták. A vegyészmérnökök "elterjedése" a filmlaboratóriumokban azzal magyarázható, hogy a színes nyersanyagok kidolgozásához nem volt elegendő a régi szakemberek tapasztalati tudása. A magyar filmlaborálás a két világháború között magas szintre jutott, de az új vegyszeti problémák (színkapcsolás, halványítás, a szigorú pH megkötések) megoldására már nem volt képes. A

vegyészmérnökök tudására először a Lúdas Matyi című film készítésénél volt szükség (Nádasdy Kálmán rendezte 1949-ben), amelyet színes nyersanyagra, s teljes egészében hazai gyártással készítettek. Bár a Lúdas Matyi hívási munkálatai még Volkmayer Antal nevéhez fűződtek (akit a régi szakemberekhez sorolhatunk), Dobrányi Géza életének főműve a magyar színes filmlaborálás megteremtése volt. A Gyarmat utcai filmlaborban a kísérleti labor vezetője lett és talán ez a beosztás volt számára a legideálisabb. Kidolgozta és bevezette a szenzitometriai módszereket, az üzemellenőrzést. Otléte alatt, szinte minden technikai fejlesztés valóra vált, amit a nálunk fejlettebb laborok bevezettek. Így mód nyílt a magas hőmérsékletű kidolgozásra, a folyadék alatti kopírozásra és később a videotechnika bevezetésére is. Eleinte ORWO nyersanyagra dolgoztak, de az első modern Kodak technológiát már 1957-ben bevezették, az akkor még a Gyarmat utcában működő filmlaboratóriumban. Az új technológiát először a Fekete szem éjszakája című, francia-magyar koprodukcióban létrejött filmnél használták, s ez már Dobrányi munkájának volt köszönhető. Az 1960-as évek végétől már Fuji filmekre is laboráltak, illetve a vetélytársak nyersanyagaira is, így az olasz Ferrania pozitívjeire is.

Igazgatói kinevezése inkább kényszermegoldás volt, mintsem egy karrier méltó csúcspontja. Szanyi Andor igazgató nyugdíjazása után rövid időre a Fővárosi Pártbizottság által javasolt személy vette át az irányítást, de hamar kiderült alkalmatlansága. A filmszakma pedig ekkor már Dobrányi Gézát akarta az igazgatói székben látni, bár ő igazgatóként is úgy dolgozott, mint amikor még főmérnök volt. Addig és azóta sem látott tisztelet vette őt körül a filmlaboratóriumon és a filmszakmán belül. Az igazgatást pedig úgy vállalta, ha Hoffmann Tamás lesz a főmérnöke, akivel szakmailag szoros barátságba került. Dobrányi Géza szakmai tudása viszont „nem volt elég” a poszt betöltéséhez. Hamar kiderült, hogy politikailag nem eléggé képzett. Így lett Dobrányi Géza igazgatóúrból a Magyar Szocialista Munkáspárt Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetem első éves, esztétika szakos hallgatója. A politikához való viszonyára fia úgy emlékszik vissza, hogy „elkerülték egymást”, az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc alatt mégis a Munkástanács elnöke lett. Az 1956-os eseményeket követően pedig nem lépett be az MSZMP-be, s ez a tény már szakmai hírneve miatt nem okozott gondot az igazgatói kinevezésénél. Életének utolsó szakaszában viszont inkább a film és a videó szenzitometriai összehangolása foglalkoztatta, illetve új berendezések behozatalával megteremtette – Hoffmann Tamással együtt – a filmről videóra való filmátírás lehetőségét. Dobrányi Géza szakmai sikereit hosszasan lehetne még sorolni, de egy tény nem szabad kihagyni a felsorolásból. Igazgatása alatt a Magyar Filmlaboratórium Vállalat

felzárkózott a nyugat-európai filmlaboratóriumok mellé. Olyan laboroknak lett vetélytársa a vállalat, mint a müncheni Bavaria, a londoni Rank, a párizsi Eclair vagy a Párizs melletti Kodak laboratórium.

Azonban szakmai tevékenysége túlnyúlt a Filmlaboratórium falain. Tanított a Színház- és Filmművészeti Főiskola operatőr szakán, a Mérnöki Továbbképző Intézetben. Előadásait cikkek és jegyzetek formájában is közzétette. Többször is kérték, hogy írja meg doktori disszertációját, szerezzen tudományos fokozatot, de gyakorlatias gondolkodása ezt nem tartotta fontosnak. Tudományos és Alkalmazott Fotográfiai Konferenciákat is szervezett, illetve 1956. július 18-án a Fotóművészeti Szövetség alapító tagja volt a Fészek Klubban. Később az EFIAP is tagjai közé választotta. Talán a legnagyobb szakmai elismertséget az Optikai, Akusztikai és Filmtechnikai Egyesületben (OPAKFI) végzett munkájával szerezte, ahol az új generációt tanította. A filmlaboron belül és azon kívül is sokan tartják magukat Dobrányi tanítványnak. A kortárs hazai fotóművészek közül: Baricz Kati, Dr. Hefelle József, Török László.

Ahogy egy méltatója mondta: igényes úriember volt. De halálakor a filmszakma azt a műszaki értelmiségit veszítette el, aki a filmet az operatőr szempontjából is képes volt látni; tehát szintetizálni tudta a látványt és a hozzá kapcsolódó műszaki lehetőségeket. Életének 68. évében, mint a Magyar Filmlaboratórium Vállalat igazgatója hunyt el 1990. augusztus 8-án, Budapesten.

Munkáját több szakmai és állami kitüntetéssel is elismerték:

1950: Magyar Népköztársaság Érdemérem ezüst fokozata

1951: Magyar Népköztársaság Érdemérem arany fokozata

1954: Szocialista Munka Érdemérem

1966: Állami Díj III. fokozata (a filmszakma eddig egyetlen ilyen díja, amit a színes fotográfia magyarországi meghonosításáért kapott)

1969: A Külkereskedelem Kiváló Dolgozója

1970: Optikai és Kinotechnikai Egyesület „Petzval”-díja

1971: Szocialista Kultúráért kitüntetés

1981: Munka Érdemrend arany fokozata

Tudásához mérten keveset publikált, de igényes munkákat hagyott hátra:

- Dobrányi Géza: A filmkidolgozás kémiája. Budapest, 1954. Felsőoktatási jegyzet.
- Dobrányi Géza – ifj. Tildy Zoltán: Természetfényképezés. Budapest, 1964. Gondolat kiadó.

(Köszönöm Báthory Erzsébet és Erdélyi László Attila segítségét)

Az életrajz Szimán Oszkár temetési nekrológja és az alábbi interjúk alapján készült: interjú Báthory Erzsébettel (1999. szeptember), Dobrányi Tamással (2001. február 23.), Erdélyi László Attilával (2001. február 1.) és Révész Györggyel (2001. március 9.).

Baki Péter